

Sygn. akt II CZ 51/13

POSTANOWIENIE

Dnia 20 września 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa I. C. – T., Z.

C. – H. i M. C.

przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie [...] i Regionalnemu Zarządowi
Gospodarki Wodnej w P. oraz Agencji Nieruchomości Rolnych Oddziałowi
Terenowemu w P.

o usunięcie niezgodności między stanem prawnym ujawnionym w księdze
wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 września 2013 r.,

zażalenia strony pozwanej - Skarbu Państwa - Wojewody [...]

i Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w P.

na wyrok Sądu Okręgowego w P.

z dnia 1 lutego 2013 r.

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd drugiej instancji, w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, uchylił wyrok zaskarżony apelacją przez jedną z powódek i przekazał sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Uzasadniając to rozstrzygnięcie stwierdził, że Sąd Rejonowy nie rozważył, czy przedmiotowa nieruchomość w całości bądź w części faktycznie spełniała warunki do uznania jej za nieruchomość ziemską w rozumieniu art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Sąd odwoławczy uznał, że wobec umorzenia postępowania administracyjnego w tym przedmiocie decyzjami Wojewody z 24 marca 2010 r. i 8 kwietnia 2010 r. sąd powszechny był zobowiązany rozstrzygnąć, czy zespół dworsko-parkowy oraz nieruchomości leśne spełniały warunki do uznania ich za nieruchomości ziemskie w rozumieniu przepisów dekretu. Uchylenie się Sądu pierwszej instancji od zbadania tej przesłanki o decydującym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sporu ocenił Sąd odwoławczy jako nierozpoznanie istoty niniejszej sprawy.

Natomiast w odniesieniu do pozostałej części nieruchomości, tj. zespołu dworsko-folwarcznego, brak w aktach decyzji administracyjnej o umorzeniu postępowania nie pozwala rozstrzygnąć, czy sąd powszechny może badać czy ten składnik majątku stanowił nieruchomość ziemską w rozumieniu dekretu.

W konsekwencji Sąd odwoławczy przyjął, że w odniesieniu do zespołu dworsko-parkowego i lasów dopuszczalna była droga sądowa do dokonania oceny wystąpienia przesłanki z art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r., co jednak zostało już, ale tylko w odniesieniu do zespołu dworsko-parkowego, negatywnie przesądzone wiążącym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 24 maja 2012 r. w sprawie ...239/12, stwierdzającym, że zespół dworsko-parkowy nie przeszedł na własność Skarbu Państwa. Również z tej przyczyny Sąd odwoławczy uznał za konieczne uchylenie zaskarżonego wyroku oddalającego powództwo.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, Sąd pierwszej instancji powinien natomiast rozstrzygnąć, czy majątek ziemski w części stanowiącej lasy podlegał działaniu wyżej wymienionego przepisu dekretu, a w odniesieniu do części stanowiącej

zespół dworsko-folwarczny Sąd ten powinien najpierw rozstrzygnąć o dopuszczalności drogi sądowej dla ewentualnego dokonania takiej oceny.

Z tych przyczyn Sąd odwoławczy uznał, że wyrok podlegał uchyleniu na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.

Pozwany Skarb Państwa zaskarżył wyrok Sądu drugiej instancji zażaleniem, zarzucając mu naruszenie art. 386 § 2 i § 4 k.p.c.

Żalący uznał za chybioną tezę Sądu Okręgowego, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, podczas gdy zdaniem żalącego rozpoznał on wnikliwie stan faktyczny i stan prawny. Żalący podnosi, że sąd powszechny nie ma, co do zasady, kognicji do oceny „podpadania” nieruchomości pod przepisy dekretu, a w niniejszej sprawie nie zaistniała sytuacja pozwalająca na odstępianie od tej zasady.

W ocenie skarżącego nie wystąpiła także przesłanka konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, a tylko w takiej sytuacji Sąd odwoławczy miałby prawo uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania.

W pozostałej części uzasadnienia zażalenia skarżący wskazuje na naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. oraz art. 383 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd Najwyższy rozpoznając zażalenie przysługujące na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., bada m.in. poprawność zastosowania art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. przez Sąd drugiej instancji, a więc wystąpienie choćby jednej z alternatywnie ujętych w tym przepisie przesłanek uchylenia wyroku, tj. nieważności postępowania, nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo istnienia konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma bowiem służyć skontrolowaniu, czy zostało ono prawidłowo wydane w jednej z wymienionych wyżej sytuacji. Przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada istoty sprawy, tego, co w świetle zgłoszonego żądania i jego podstawy faktycznej stanowiło przedmiot postępowania, lecz jedynie ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 2 i § 4 k.p.c.

usprawiedliwiają wydanie wyroku kasatoryjnego, zamiast - co powinno być regułą - wyroku reformatoryjnego. Środek odwoławczy unormowany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., przy całej swojej specyfice, pozostaje zażaleniem, nie służy zatem ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie (por. postanowienie SN z dnia 5 lipca 2013 r., IV CZ 64/13).

W stanie faktycznym niniejszej sprawy wystąpiła druga z wymienionych alternatywnych przesłanek uchylenia orzeczenia, a mianowicie nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, wobec uchylenia się przez ten Sąd od zbadania istotnej dla rozstrzygnięcia przesłanki, a mianowicie spełnienia przez zespół dworsko-parkowy, będący częścią majątku ziemskiego, wymogów uznania go za nieruchomość ziemską w rozumieniu art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN.

W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2011 r., III CZP 21/11 (OSNC 2011/12/133) wyraźnie stwierdzono, że jeśli nie jest możliwe uzyskanie merytorycznej decyzji administracyjnej koniecznej do rozpoznania sprawy cywilnej, to sąd powszechny wyjątkowo może rozstrzygnąć, czy w świetle wymienionego przepisu dekretu PKWN nieruchomość stanowi nieruchomość ziemską, a to w celu rozpoznania w postępowaniu cywilnym zgłoszonego roszczenia.

Ponieważ w odniesieniu do zespołu dworsko-parkowego wydano w 2010 r. decyzje administracyjna, ale umarzające postępowanie administracyjne w tym przedmiocie, przeto Sąd pierwszej instancji władny był zbadać samodzielnie status prawny tej części majątku ziemskiego, od czego się uchylił, błędnie powołując się na przedwczesność prowadzenia tego procesu z uwagi na nieprawomocność wpisu. Ocena w tym przedmiocie wymagała również zbadania i oceny wiążącego charakteru wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 24 maja 2012 r. (...239/12), w odniesieniu do zespołu dworsko-parkowego jako niespełniającego wymogów art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu.

Natomiast w odniesieniu do zespołu dworsko-folwarcznego Sąd pierwszej instancji powinien najpierw ocenić, czy w tej materii zapadły merytoryczne decyzje

administracyjne i w zależności od wyniku tej oceny ewentualnie przesądzić o istnieniu lub braku swego wyjątkowego uprawnienia do samodzielnego zbadania statusu prawnego tej części nieruchomości ziemskiej w kontekście art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN.

Powyższe okoliczności świadczą o tym, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy o usunięcie niezgodności dochodzonej na mocy art. 10 u.k.w.h. błędnie uznając, że brak merytorycznej decyzji administracyjnej zwalnia ten Sąd od wyjątkowego, ale niezbędnego dla rozstrzygnięcia, dokonania oceny statusu wskazanych części nieruchomości ziemskiej, a nadto powołując się na przedwczesność procesu uzasadnioną nieprawomocnością wpisu.

Wobec powyższego Sąd odwoławczy uprawniony był na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. do wydania zaskarżonego wyroku uchylającego, a zatem kwestionujące to orzeczenie zażalenie pozwanego Skarbu Państwa podlegało oddaleniu.

Pozostałe zarzuty zażalenia wykraczają poza zakres kontroli przeprowadzanej przez Sąd Najwyższy w postępowaniu zażaleniowym, wszczętym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 386 § 4 k.p.c.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.